

Logică pentru informatică - Săptămâna 9

Semantica logicii de ordinul I

Ștefan Ciobâcă

December 10, 2017

1 Introducere

Sintaxa logicii de ordinul I explică care sunt, din punct de vedere sintactic, formulele logicii de ordinul I. Semantica logicii de ordinul I se referă la *înțelesul* formulelor. Semantica unei formule (sau înțelesul formulei) va fi o valoare de adevăr. Ca și la logica propozițională, în general, valoarea de adevăr a unei formule depinde nu doar de formulă, ci și de structura în care evaluăm formula și de valorile asociate variabilelor libere.

2 Variabilele unei formule

Cu $vars(\varphi)$ notăm variabilele formulei φ . De exemplu, vom avea $vars(\forall x.(P(x, y))) = \{x, y\}$. Definim funcția $vars : LP1 \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ în cele ce urmează.

În primul rând, definim o funcție $vars : \mathcal{T} \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ ca fiind funcția care asociază unui termen (din mulțimea \mathcal{T}) mulțimea variabilelor care apar în acel termen. Readuc aminte că mulțimea $2^{\mathcal{X}}$ este mulțimea tuturor submulțimilor lui \mathcal{X} .

Definition 2.1. *Funcția $vars : \mathcal{T} \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ este definită recursiv după cum urmează:*

1. $vars(c) = \emptyset$ (dacă $c \in \mathcal{F}_0$ este un simbol constant);
2. $vars(x) = \{x\}$ (dacă $x \in \mathcal{X}$ este o variabilă);
3. $vars(f(t_1, \dots, t_n)) = \bigcup_{i \in \{1, \dots, n\}} vars(t_i)$.

Putem acum defini funcția omonimă $vars : LP1 \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$, care asociază unei formule din logica de ordinul I mulțimea de variabile ale formulei:

Definition 2.2. *Funcția $vars : LP1 \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ este definită recursiv după cum urmează:*

1. $vars(P(t_1, \dots, t_n)) = vars(t_1) \cup \dots \cup vars(t_n)$;
2. $vars(\neg \varphi) = vars(\varphi)$;

3. $\text{vars}(\varphi_1 \wedge \varphi_2) = \text{vars}(\varphi_1) \cup \text{vars}(\varphi_2);$
4. $\text{vars}(\varphi_1 \vee \varphi_2) = \text{vars}(\varphi_1) \cup \text{vars}(\varphi_2);$
5. $\text{vars}(\varphi_1 \rightarrow \varphi_2) = \text{vars}(\varphi_1) \cup \text{vars}(\varphi_2);$
6. $\text{vars}(\varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2) = \text{vars}(\varphi_1) \cup \text{vars}(\varphi_2);$
7. $\text{vars}(\exists x.\varphi) = \text{vars}(\varphi) \cup \{x\};$
8. $\text{vars}(\forall x.\varphi) = \text{vars}(\varphi) \cup \{x\}.$

Example 2.1. Fie formula $\varphi = \left(\forall x. \left(P(x, y) \wedge \exists y. (P(z, f(x, y)) \wedge P(x, y)) \right) \right) \wedge P(x, x).$
 Avem $\text{vars}(\varphi) = \{x, y, z\}.$

2.1 Domeniul de vizibilitate al unui cuantificator - analogie cu limbajele de programare

Într-un limbaj de programare, putem declara mai multe variabile cu același nume. De exemplu, în C, putem avea următorul cod:

```
/* 1:*/ int f()
/* 2:*/ {
/* 3:*/   int s = 0;
/* 4:*/   for (int x = 1; x <= 10; ++x) {
/* 5:*/     for (int y = 1; y <= 10; ++y) {
/* 6:*/       s += x * y * z;
/* 7:*/       for (int x = 1; x <= 10; ++x) {
/* 8:*/         s += x * y * z;
/* 9:*/       }
/* 10:*/     }
/* 11:*/   }
/* 12:*/   return s;
/* 13:*/ }
```

În acest fragment de cod, sunt declarate trei variabile, două dintre variabile având același nume, și anume x . Domeniul de vizibilitate al variabile x declarate la linia 4 este dat de liniile 4 – 11, iar domeniul de vizibilitate al variabile x declarată la linia 7 este dat de liniile 7 – 9. Astfel, orice apariție a numelui x între liniile 7 – 9 se referă la cea de-a doua declarație a variabilei, în timp ce orice apariție a numelui x între liniile 4 – 11 (cu excepția liniilor 7 – 9) se referă la prima declarație a lui x . De exemplu, apariția lui x de la linia 6 se referă la variabila x declarată la linia 4. Apariția lui x de la linia 8 se referă la variabila x declarată la linia 7.

Liniile 4 – 11 reprezintă domeniul de vizibilitate al primei declarații a variabilei x , iar liniile 7 – 9 reprezintă domeniul de vizibilitate al celei de-a doua declarații a variabilei x . Variabila z este variabilă globală.

Un fenomen similar se întâmplă în formulele logicii de ordinul I. De exemplu, în formula $\forall x.\forall y.(P(x, y) \wedge P(x, z) \wedge (\exists x.P(x, y)))$, variabila x este cuantificată de două ori (prima dată universal, a doua oară existențial). O cuantificare a unei variabile se numește *legare* (engl. *binding*), din motive istorice. O *legare* este similară, din punctul de vedere al domeniului de vizibilitate, cu definirea unei variabile într-un limbaj de programare.

Astfel, domeniul de vizibilitate al variabilei x cuantificate universal este $\forall y.(P(x, y) \wedge P(x, z) \wedge (\exists x.P(x, y)))$, în timp ce domeniul de vizibilitate al variabilei x cuantificate existențial este $P(x, y)$. Aparițiile unei variabile care apar în domeniul de vizibilitate al ei se numesc *legate*, în timp aparițiile din afara domeniului de vizibilitate se numesc *libere*.

Definițiile următoare stabilesc formal noțiunea de apariție/variabilă legată și de apariție/variabilă liberă. Aparițiile libere ale unei variabile în logica de ordinul I sunt, ca o analogie, similare cu variabilele globale într-un limbaj de programare.

2.2 Apariții libere și legate ale variabilelor

Definition 2.3. O apariție liberă a unei variabile x într-o formulă φ este un nod în arborele formulei cu proprietatea că, mergând din nod înspre rădăcină, nu întâlnim niciun nod etichetat cu $\forall x$ sau cu $\exists x$.

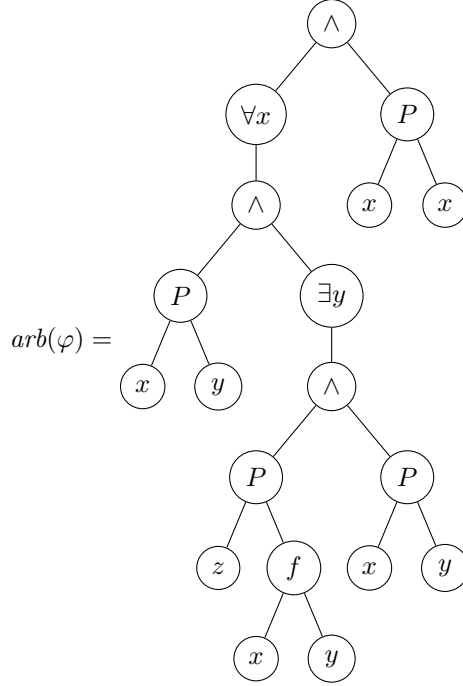
Definition 2.4. O apariție legată a unei variabile x într-o formulă φ este un nod în arborele formulei cu proprietatea că, mergând din nod înspre rădăcină, întâlnim măcar un nod etichetat cu $\forall x$ sau cu $\exists x$.

Cel mai apropiat astfel de nod etichetat cu $\forall x$. sau cu $\exists x$ este cuantificarea care leagă apariția în cauză a variabilei x .

Example 2.2. Considerăm în continuare formula

$$\varphi = \left(\forall x. \left(P(x, y) \wedge \exists y. (P(z, f(x, y)) \wedge P(x, y)) \right) \right) \wedge P(x, x).$$

Arborele ei abstract este:

În formula φ de mai sus, variabila x are două apariții libere. Variabila y are o apariție liberă. Variabila z are o apariție liberă. Toate aparițiile liberere ale variabilelor în formula φ sunt marcate cu text îngroșat:

$$\varphi = \left(\forall x. \left(P(x, \mathbf{y}) \wedge \exists y. (P(\mathbf{z}, f(x, y)) \wedge P(x, y)) \right) \right) \wedge P(\mathbf{x}, \mathbf{x}).$$

Toate aparițiile legate ale variabilelor în formula φ sunt marcate cu text îngroșat în următoarea formulă:

$$\varphi = \left(\forall x. \left(P(\mathbf{x}, y) \wedge \exists y. (P(\mathbf{z}, f(\mathbf{x}, y)) \wedge P(\mathbf{x}, y)) \right) \right) \wedge P(\mathbf{x}, \mathbf{x}).$$

Remark 2.1. Unii autori consideră ca și nodurile etichetate cu $\forall x$ sau cu $\exists x$ sunt apariții legate ale variabilei x . În acest curs nu vom considera nodurile $\forall x$ și respectiv $\exists x$ ca fiind apariții ale variabilei x , ci ca fiind noduri care leagă variabila x .

2.3 Variabile libere și variabile legate

Mulțimea variabilelor unei formule φ care au cel puțin o apariție liberă se notează $free(\varphi)$.

Definition 2.5. Funcția $free : LP1 \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ este definită recursiv în modul următor:

1. $free(P(t_1, \dots, t_n)) = vars(t_1) \cup \dots \cup vars(t_n);$
2. $free(\neg\varphi) = free(\varphi);$
3. $free(\varphi_1 \wedge \varphi_2) = free(\varphi_1) \cup free(\varphi_2);$
4. $free(\varphi_1 \vee \varphi_2) = free(\varphi_1) \cup free(\varphi_2);$
5. $free(\varphi_1 \rightarrow \varphi_2) = free(\varphi_1) \cup free(\varphi_2);$
6. $free(\varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2) = free(\varphi_1) \cup free(\varphi_2);$
7. $free(\forall x.\varphi) = free(\varphi) \setminus \{x\};$
8. $free(\exists x.\varphi) = free(\varphi) \setminus \{x\}.$

Example 2.3. *Continuând exemplul precedent, pentru formula*

$$\varphi = \left(\forall x. \left(P(x, y) \wedge \exists y. (P(z, f(x, y)) \wedge P(x, y)) \right) \right) \wedge P(x, x),$$

avem că

$$free(\varphi) = \{x, y, z\}.$$

Cu $bound(\varphi)$ notăm mulțimea variabilelor legate într-o formulă, cu alte cuvinte mulțimea acelor variabile x cu proprietatea că există în formulă cel puțin un nod etichetat cu $\forall x$ sau cu $\exists x$.

Definition 2.6. *Funcția $bound: LP1 \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ este definită recursiv astfel:*

1. $bound(P(t_1, \dots, t_n)) = \emptyset;$
2. $bound(\neg\varphi) = bound(\varphi);$
3. $bound(\varphi_1 \wedge \varphi_2) = bound(\varphi_1) \cup bound(\varphi_2);$
4. $bound(\varphi_1 \vee \varphi_2) = bound(\varphi_1) \cup bound(\varphi_2);$
5. $bound(\varphi_1 \rightarrow \varphi_2) = bound(\varphi_1) \cup bound(\varphi_2);$
6. $bound(\varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2) = bound(\varphi_1) \cup bound(\varphi_2);$
7. $bound(\forall x.\varphi) = bound(\varphi) \cup \{x\};$
8. $bound(\exists x.\varphi) = bound(\varphi) \cup \{x\}.$

Definition 2.7. *Variabilele legate ale unei formule φ sunt elementele mulțimii $bound(\varphi)$.*

Definition 2.8. *Variabilele libere ale unei formule φ sunt elementele mulțimii $free(\varphi)$.*

Remark 2.2. $free(F)$ și $bound(F)$ pot avea elemente în comun.

Remark 2.3. *O variabilă poate avea mai multe apariții într-o formulă.*

Trebuie făcută diferența între o apariție liberă a unei variabile într-o formulă și o variabilă liberă a unei formule. Apariția liberă este un nod din arborele sintactic al formulei, în timp ce variabila este un element al mulțimii \mathcal{X} .

Trebuie făcută de asemenea diferența între o apariție legată a unei variabile într-o formulă și o variabilă legată a unei formule. Apariția legată este un nod în arborele sintactic al formulei, în timp ce variabila este un element al mulțimii \mathcal{X} .

2.4 Domeniul de vizibilitate și parantezarea formulelor

Acum că am înțeles ce este domeniul de vizibilitate a unei variabile legate, putem clarifica un aspect referitor la ordinea de prioritate a conectorilor logici. Până în acest moment, am hotărât că ordinea de prioritate este: $\neg, \wedge, \vee, \rightarrow, \leftrightarrow, \forall, \exists$. Totuși, cuantificatorii \forall și \exists interacționează într-un mod subtil cu ceilalți conectori logici.

Clarificare: formula se parantezează astfel încât domeniul de vizibilitate al unui cuantificator să se extindă cât mai mult spre dreapta.

De exemplu, formula:

$$\forall x.P(x, x) \vee \neg \exists y.P(x, y) \wedge P(x, x)$$

se parantezează în felul următor:

$$(\forall x.(P(x, x) \vee (\neg(\exists y.(P(x, y) \wedge P(x, x)))))).$$

3 Semantica formulelor de ordinul I

Reamintim că o semnătură $\Sigma = (R_1, \dots, R_n, f_1, \dots, f_m)$ este un tuplu format din simboluri predicative R_1, \dots, R_n și simboluri funcționale f_1, \dots, f_m , fiecare simbol având atașat un număr natural numit aritatea simbolului.

Example 3.1. *În exemplele ce urmează, vom lucra peste semnatura $\Sigma = (P, f, i, e)$, unde P est simbol predicativ de aritate 2, iar f, i și e sunt simboluri funcționale de aritate 2, 1 și respectiv 0.*

Considerând fixată o semnătură Σ , notăm cu \mathcal{P}_n mulțimea simbolurilor predicative de aritate n din semnătură, iar cu \mathcal{F}_n mulțimea simbolurilor funcționale de aritate n din semnătură.

Example 3.2. *Continuând exemplul anterior, $\mathcal{P}_2 = \{P\}, \mathcal{P}_1 = \emptyset, \mathcal{P}_0 = \emptyset, \mathcal{F}_2 = \{f\}, \mathcal{F}_1 = \{i\}, \mathcal{F}_0 = \{e\}$.*

Reamintim că, dacă $\Sigma = (R_1, \dots, R_n, f_1, \dots, f_m)$ este o semnătură, prin Σ -structură înțelegem orice tuplu $S = (D, R_1^S, \dots, R_n^S, f_1^S, \dots, f_m^S)$ cu proprietatea că:

1. D este o mulțime nevidă numită domeniul structurii S ;

2. R_i^S este un predicat peste D cu aritatea dată de simbolul predicativ R_i ($1 \leq i \leq n$);
3. f_i^S este o funcție peste D cu aritatea dată de simbolul funcțional f_i ($1 \leq i \leq m$).

În general, dacă S este o Σ -structură, iar P este un simbol predicativ din Σ , vom nota cu P^S predicatul din structura S asociat simbolului predicativ P ; similar, dacă f este un simbol funcțional din Σ , vom nota cu f^S funcția din structura S asociată simbolului funcțional f .

Example 3.3. Continuând exemplele anterioare, unde $\Sigma = (P, f, i, e)$, fie Σ -structurile:

1. $S_1 = (\mathbb{Z}, =, +, -, 0)$;
2. $S_2 = (\mathbb{R}^+, =, \times, \cdot^{-1}, 1)$;
3. $S_3 = (\mathbb{N}, =, +, s, 0)$;
4. $S_4 = (\mathbb{N}, <, +, s, 0)$.
5. $S_5 = (\mathbb{Z}, <, +, -, 0)$.

Structura S_1 are domeniul \mathbb{Z} (mulțimea numerelor întregi), predicatul asociat simbolului predicativ P este $=$ (predicatul de egalitate pentru numere întregi), funcția $+$ este funcția de adunare a numerelor întregi, $-$ este funcția minus unar, iar simbolul constant e are asociată constanta 0.

Structura S_2 are domeniul \mathbb{R}^+ (mulțimea numerelor reale strict pozitive, predicatul asociat simbolului predicativ P este $=$ (predicatul de egalitate pentru numere reale pozitive), funcția \times este funcția de înmulțire a numerelor reale, \cdot este funcția unară care calculează inversul unui număr real (e.g. $5^{-1} = \frac{1}{5}$, iar $\frac{1}{10}^{-1} = 10$), iar simbolul constant e are asociată constanta 1.

Structura S_3 are domeniul \mathbb{N} (mulțimea numerelor naturale), predicatul asociat simbolului predicativ P este $=$ (predicatul de egalitate pentru numere naturale), funcția $+$ este funcția de adunare a numerelor întregi, s este funcția succesor (care asociază unui număr natural următorul număr natural – e.g., $s(7) = 8$), iar simbolul constant e are asociată constanta 0.

Structura S_4 are domeniul \mathbb{N} (mulțimea numerelor naturale), predicatul asociat simbolului predicativ P este $<$ (relația mai mic peste numere naturale), funcția $+$ este funcția de adunare a numerelor întregi, s este funcția succesor (care asociază unui număr natural următorul număr natural – e.g., $s(7) = 8$), iar simbolul constant e are asociată constanta 0.

Structura S_5 este similară cu S_1 , doar că simbolul predicativ P are asociată relația mai mic în loc de egal.

Folosind notațiile de mai sus, avem că $P^{S_4} = <$, $f^{S_2} = \times$, iar $e^{S_1} = 0$.

3.1 Noțiunea de atribuire

Definition 3.1 (Atribuire). *Fie Σ o semnătură și S o Σ -structură cu domeniul D .*

O S -atribuire este orice funcție

$$\alpha : \mathcal{X} \rightarrow D.$$

Example 3.4. *Considerăm S_1 -atribuirea $\alpha_1 : \mathcal{X} \rightarrow \mathbb{Z}$ definită astfel:*

1. $\alpha_1(x_1) = 5$;
2. $\alpha_1(x_2) = 5$;
3. $\alpha_1(x_3) = 6$;
4. $\alpha_1(x) = 0$ pentru orice $x \in \mathcal{X} \setminus \{x_1, x_2, x_3\}$.

Example 3.5. *Considerăm S_1 -atribuirea $\alpha_2 : \mathcal{X} \rightarrow \mathbb{Z}$ definită astfel:*

1. $\alpha_2(x_1) = 6$;
2. $\alpha_2(x_2) = 5$;
3. $\alpha_2(x_3) = 6$;
4. $\alpha_2(x) = 0$ pentru orice $x \in \mathcal{X} \setminus \{x_1, x_2, x_3\}$.

Definition 3.2 (Valoarea unui termen într-o atribuire). *Dându-se o S -atribuire α și un termen $t \in \mathcal{T}$ peste semnătura Σ , valoarea termenului t în atribuirea α este un element al domeniului notat cu $\overline{\alpha}(t)$ calculat recursiv astfel:*

1. $\overline{\alpha}(c) = c^S$ dacă $c \in \mathcal{F}_0$ este un simbol constant;
2. $\overline{\alpha}(x) = \alpha(x)$ dacă $x \in \mathcal{X}$ este o variabilă;
3. $\overline{\alpha}(f(t_1, \dots, t_n)) = f^S(\overline{\alpha}(t_1), \dots, \overline{\alpha}(t_n))$ dacă $f \in \mathcal{F}_n$ este un simbol funcțional de aritate n , iar t_1, \dots, t_n sunt termeni.

Example 3.6. *Continuând exemplele precedente, avem că*

$$\begin{aligned} \overline{\alpha_1}(f(i(x_1), e)) &= \overline{\alpha_1}(i(x_1)) + \overline{\alpha_1}(e) \\ &= -(\overline{\alpha_1}(x_1)) + e^{S_1} \\ &= -(\alpha_1(x_1)) + 0 \\ &= -5 + 0 \\ &= -5. \end{aligned}$$

Așadar, valoarea termenului $f(i(x_1), e)$ în atribuirea α_1 este -5 .

Definition 3.3 (Actualizarea unei atribuirii). Dându-se o atribuire α , o variabilă $x \in \mathcal{X}$ și o valoare $u \in D$, notăm cu $\alpha[x \mapsto u]$ o nouă atribuire, obținută din α prin actualizarea valorii variabilei x de la cât era înainte la u , și definită astfel:

$$\alpha[x \mapsto u] : \mathcal{X} \rightarrow D, \text{ a.î.}$$

1. $(\alpha[x \mapsto u])(x) = u$;
2. $(\alpha[x \mapsto u])(y) = \alpha(y)$, pentru orice $y \in \mathcal{X} \setminus \{x\}$.

Example 3.7. De exemplu, atriburea $\alpha_1[x_1 \mapsto 6]$ este chiar atriburea α_2 definită în exemplele de mai sus.

Valoarea termenului $f(i(x_1), e)$ în atribuirea $\alpha_1[x \mapsto 6]$ este -6 .

3.2 Valoarea de adevăr a unei formule

Fie Σ o semnătură, S o Σ -structură și α o S -atribuire. După ce am fixat elementele de mai sus, putem calcula valoarea de adevăr a unei formule de ordinul I construită peste semnătura Σ .

În general, notăm faptul că o formulă φ este adevărată într-o structură S cu o atribuire α prin $S, \alpha \models \varphi$. Faptul că o formulă φ nu este adevărată într-o structură S cu o atribuire α se notează cu $S, \alpha \not\models \varphi$.

Notăția $S, \alpha \models \varphi$ se mai citește *S satisface φ cu atribuirea α* , iar $S, \alpha \not\models \varphi$ se mai citește *S nu satisface φ cu atribuirea α* .

Definition 3.4. Faptul că o structură S satisface o formulă φ cu o anumită atribuire α (echivalent, φ este adevărată în structura S cu atribuirea α) se definește inductiv astfel:

1. $S, \alpha \models P(t_1, \dots, t_n)$ dacă $P^S(\bar{\alpha}(t_1), \dots, \bar{\alpha}(t_n)) = 1$;
2. $S, \alpha \models \neg\varphi$ dacă $S, \alpha \not\models \varphi$;
3. $S, \alpha \models \varphi_1 \wedge \varphi_2$ dacă $S, \alpha \models \varphi_1$ și $S, \alpha \models \varphi_2$;
4. $S, \alpha \models \varphi_1 \vee \varphi_2$ dacă $S, \alpha \models \varphi_1$ sau $S, \alpha \models \varphi_2$;
5. $S, \alpha \models \varphi_1 \rightarrow \varphi_2$ dacă $S, \alpha \not\models \varphi_1$ sau $S, \alpha \models \varphi_2$;
6. $S, \alpha \models \varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2$ dacă (1) atât $S, \alpha \models \varphi_1$, cât și $S, \alpha \models \varphi_2$, sau (2) $S, \alpha \not\models \varphi_1$ și $S, \alpha \not\models \varphi_2$;
7. $S, \alpha \models \exists x.\varphi$ dacă există $u \in D$ astfel încât $S, \alpha[x \mapsto u] \models \varphi$;
8. $S, \alpha \models \forall x.\varphi$ dacă pentru orice $u \in D$, avem că $S, \alpha[x \mapsto u] \models \varphi$.

Example 3.8. Vom lucra în continuare peste signatura $\Sigma = (P, f, i, e)$, Σ -structura $S_1 = (\mathbb{Z}, =, +, -, 0)$ definită la începutul cursului și S_1 -atribuirile α_1, α_2 .

Avem că

$$\begin{array}{ll} S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1) & \text{dacă} \quad P^{S_1}(\overline{\alpha_1}(x_1), \overline{\alpha_1}(x_1)) = 1, \\ & \text{dacă} \quad \overline{\alpha_1}(x_1) = \overline{\alpha_1}(x_1), \\ & \text{dacă} \quad \alpha_1(x_1) = \alpha_1(x_1), \\ & \text{dacă} \quad 5 = 5. \end{array}$$

Din moment ce $5 = 5$, rezultă că $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1)$, adică formula $P(x_1, x_1)$ este adevărată în structura S_1 cu atribuirea α_1 . În mod echivalent, spunem că S_1 satisface $P(x_1, x_1)$ cu atribuirea α_1 .

Example 3.9. Continuând exemplul anterior, avem că

$$\begin{array}{ll} S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3) & \text{dacă} \quad P^{S_1}(\overline{\alpha_1}(x_1), \overline{\alpha_1}(x_3)) = 1, \\ & \text{dacă} \quad \overline{\alpha_1}(x_1) = \overline{\alpha_1}(x_3), \\ & \text{dacă} \quad \alpha_1(x_1) = \alpha_1(x_3), \\ & \text{dacă} \quad 5 = 6. \end{array}$$

Din moment ce $5 \neq 6$, rezultă că $S_1, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_3)$, adică formula $P(x_1, x_3)$ este falsă în structura S_1 cu atribuirea α_1 . În mod echivalent, spunem că S_1 nu satisface $P(x_1, x_3)$ cu atribuirea α_1 .

Example 3.10. Continuând exemplul anterior, avem că

$$\begin{array}{ll} S_1, \alpha_1 \models \neg P(x_1, x_3) & \text{dacă} \quad S_1, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_3) \\ & \text{dacă} \quad P^{S_1}(\overline{\alpha_1}(x_1), \overline{\alpha_1}(x_3)) = 0, \\ & \text{dacă} \quad \overline{\alpha_1}(x_1) \neq \overline{\alpha_1}(x_3), \\ & \text{dacă} \quad \alpha_1(x_1) \neq \alpha_1(x_3), \\ & \text{dacă} \quad 5 \neq 6. \end{array}$$

Din moment ce $5 \neq 6$, rezultă că $S_1, \alpha_1 \models \neg P(x_1, x_3)$, adică formula $\neg P(x_1, x_3)$ este adevărată în structura S_1 cu atribuirea α_1 . În mod echivalent, spunem că S_1 satisface $\neg P(x_1, x_3)$ cu atribuirea α_1 .

Example 3.11. Continuând exemplul anterior, avem că

$$\begin{array}{ll} S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1) \wedge \neg P(x_1, x_3) & \text{dacă} \quad S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1) \text{ și } S_1, \alpha_1 \models \neg P(x_1, x_3), \\ & \text{dacă} \quad \dots \text{ și } \dots, \\ & \text{dacă} \quad 5 = 5 \text{ și } 5 \neq 6. \end{array}$$

Din moment ce $5 = 5$ și $5 \neq 6$, rezultă că $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1) \wedge \neg P(x_1, x_3)$.

Example 3.12. Continuând exemplul anterior, avem că

$S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3) \vee P(x_1, x_1)$ dacă $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3)$ sau $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1)$.

Am stabilit deja că $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3)$, deci $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3) \vee P(x_1, x_1)$ (chiar dacă $S_1, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_1)$).

Example 3.13. Continuând exemplul anterior, avem că

$S_1, \alpha_1 \models \exists x_3. P(x_1, x_3)$ dacă $\text{există } u \in D \text{ a.î. } S_1, \alpha_1[x_1 \mapsto u] \models P(x_1, x_3)$,
dacă $\text{există } u \in D \text{ a.î. } P^{S_1}(\overline{\alpha_1[x_1 \mapsto u]}(x_1), \overline{\alpha_1[x_1 \mapsto u]}(x_3)) = 1$,
dacă $\text{există } u \in D \text{ a.î. } \overline{\alpha_1[x_1 \mapsto u]}(x_1) = \overline{\alpha_1[x_1 \mapsto u]}(x_3)$,
dacă $\text{există } u \in D \text{ a.î. } \alpha_1[x_1 \mapsto u](x_1) = \alpha_1[x_1 \mapsto u](x_3)$,
dacă $\text{există } u \in D \text{ a.î. } u = \alpha_1(x_3)$,
dacă $\text{există } u \in D \text{ a.î. } u = 6$.

Din moment ce există u (și anume alegem $u = 6$) a.î. $u = 6$, avem că $S_1, \alpha_1 \models \exists x_3. P(x_1, x_3)$.

Example 3.14. Continuând exemplul anterior, avem că

$S_1, \alpha_1 \models \forall x_1. \exists x_3. P(x_1, x_3)$ dacă pentru orice $u \in D$, avem că $S_1, \alpha_1[x_1 \mapsto u] \models \exists x_3. P(x_1, x_3)$,
dacă pt. orice $u \in D$, există $v \in D$ a.î. $S_1, \alpha_1[x_1 \mapsto u][x_3 \mapsto v] \models P(x_1, x_3)$,
dacă \dots
dacă pentru orice $u \in D$, avem că există $v \in D$ a.î. $u = v$.

Din moment ce pentru orice număr întreg u , există un număr întreg v a.î. $u = v$, avem că $S_1, \alpha_1 \models \forall x_1. \exists x_3. P(x_1, x_3)$.

Exercise 3.1. Arătați că $S_1, \alpha_1 \models \forall x_1. \exists x_3. P(x_1, i(x_3))$.

3.3 Noțiuni semantice

Satisfiabilitate într-o structură fixată

Definition 3.5 (Satisfiabilitate într-o structură fixată). O formulă φ este satisfiabilă într-o structură S dacă există o S -atribuire α cu proprietatea că

$$S, \alpha \models \varphi.$$

Example 3.15. Formula $P(x_1, x_3)$ este satisfiabilă în structura S_1 , deoarece există o atribuire, și anume α_2 , cu proprietatea că $S_1, \alpha_2 \models P(x_1, x_3)$.

Formula $\neg P(x_1, x_1)$ nu este satisfiabilă în structura S_1 , deoarece orice atribuire α am alege, $S_1, \alpha \not\models \neg P(x_1, x_1)$ (verificați că așa este).

Validitate într-o structură fixată

Definition 3.6 (Validitate într-o structură fixată). *O formulă φ este validă într-o structură S dacă, pentru orice S -atribuire α , avem că*

$$S, \alpha \models \varphi.$$

Example 3.16. *Formula $P(x_1, x_3)$ nu este validă în structura S_1 , deoarece există o atribuire, și anume α_1 , cu proprietatea că $S_1, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_3)$.*

Formula $P(x_1, x_1)$ este validă în structura S_1 , deoarece orice atribuire α amalege, $S_1, \alpha \models P(x_1, x_1)$ (verificați că așa este).

Satisfiabilitate

Definition 3.7 (Satisfiabilitate). *O formulă φ este satisfiabilă dacă există o structură S și o S -atribuire α cu proprietatea că*

$$S, \alpha \models \varphi.$$

Example 3.17. *Formula $\neg P(x_1, x_1)$ este satisfiabilă, deoarece există o structură (și anume S_5) și o S_5 -atribuire (și anume α_1) astfel încât $S_5, \alpha_1 \models \neg P(x_1, x_1)$ (deoarece $5 \not\prec 5$).*

Observație. Deoarece S_5 și S_1 au același domeniu, atribuirea α_1 este atât o S_1 -atribuire cât și o S_5 -atribuire.

Remark 3.1. *O formulă poate să nu fie satisfiabilă într-o structură fixată (de exemplu $\neg P(x_1, x_1)$ nu este satisfiabilă în structura S_1) și totuși să fie satisfiabilă (de exemplu $\neg P(x_1, x_1)$).*

Validitate

Definition 3.8 (Validitate). *O formulă φ este validă dacă, pentru orice structură S și pentru orice S -atribuire α , avem că*

$$S, \alpha \models \varphi.$$

Example 3.18. *Formula $P(x_1, x_1)$ nu este validă, deoarece $S_5, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_1)$.*

Formula $P(x_1, x_1) \rightarrow P(x_1, x_1)$ este validă.

Remark 3.2. *O formulă poate să fie validă într-o structură fixată (de exemplu $P(x_1, x_1)$ este validă în structura S_1) și totuși să nu fie validă (de exemplu, $P(x_1, x_1)$).*

Consecință semantică

Definition 3.9. *O formulă φ este consecință semantică a formulelor $\varphi_1, \dots, \varphi_n$ într-o structură fixată S , notat $\varphi_1, \dots, \varphi_n \models_S \varphi$, dacă, pentru orice S -atribuire α pentru care $S, \alpha \models \varphi_1$, $S, \alpha \models \varphi_2$, \dots , $S, \alpha \models \varphi_n$, avem și că $S, \alpha \models \varphi$.*

Example 3.19. *Avem că $P(x, y) \models_{S_1} P(y, x)$, deoarece, pentru orice S_1 -atribuire α cu proprietatea că $S_1, \alpha \models P(x, y)$ (adică $\alpha(x) = \alpha(y)$), avem și că $S_1, \alpha \models P(y, x)$ (adică $\alpha(y) = \alpha(x)$).*

Avem că $P(x, y) \not\models_{S_5} P(y, x)$, deoarece, pentru atribuirea $\alpha(x) = 5, \alpha(y) = 6$, avem că $S_5, \alpha \models P(x, y)$ (adică $5 < 6$), dar $S_5, \alpha \not\models P(y, x)$ ($6 \not< 5$).

Definition 3.10. *O formulă φ este consecință semantică a formulelor $\varphi_1, \dots, \varphi_n$, notat $\varphi_1, \dots, \varphi_n \models \varphi$, dacă*

$$\varphi_1, \dots, \varphi_n \models_S \varphi$$

pentru orice structură S .

Example 3.20. *Avem că $P(x, y) \not\models P(y, x)$, deoarece există o structură (și anume S_5) astfel încât $P(x, y) \not\models_{S_5} P(y, x)$.*

Avem că $\forall x. \forall y. \forall z. (P(x, y) \wedge P(y, z) \rightarrow P(x, z)), P(x_1, x_2), P(x_2, x_3) \models P(x_1, x_3)$.